

[12] Jiang, J. et al. A novel detection tool for mild cognitive impairment patients based on eye movement and electroencephalogram. *J. Alzheimers Dis.* 72, 389–399, 2019 [Electronic resource]: URL:<https://doi.org/10.3233/JAD-190628> (data of access: 23.05.2022).

[13] Franzen, L., Stark, Z. & Johnson, A. P. Individuals with dyslexia use a different visual sampling strategy to read text. *Sci. Rep.* 11, 1–17, 2021 [Electronic resource]: URL: <https://doi.org/10.1038/s41598-021-84945-9> (data of access: 23.05.2022).

[14] García-Baos, A. et al. Novel interactive eye-tracking game for training attention in children with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Prim. Care Companion CNS Disord.* 21, 26348, 2019 [Electronic resource]: URL: <https://doi.org/10.4088/PCC.19m02428> (data of access: 23.05.2022).

[15] Jafarlou, F., Jarollahi, F., Ahadi, M. & Sadeghi-Firoozabadi, V. Effects of oculomotor rehabilitation on the cognitive performance of dyslexic children with concurrent eye movement abnormalities. *Early Child Dev. Care* 192, 665–677, 2022 [Electronic resource]: URL: <https://doi.org/10.1080/03004430.2020.1793759> (data of access: 23.05.2022).

МРНТИ 14.01.21

DOI 10.51889/2077-6861.2023.30.2.026

С.ҰЗАҚБАЕВА¹, Г.САРКАНБАЕВА²

¹Абылай хан атындағы ҚазХҚЖӘТУ (Алматы, Қазақстан)

²И.Арабаев атындағы Қырғыз мемлекеттік университеті (Бішкек қ., Қырғызстан) e-mail: sahipzhamal.a@mail.ru, gulzhaz.72@mail.ru

БОЛАШАҚ ШЕТЕЛ ТІЛІ МҰҒАЛІМІНІҢ ЭТНОПЕДАГОГИКАЛЫҚ ДАЯРЛЫҒЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Аңдатпа

Болашақ мұғалімдердің этнопедагогикалық даярлығы білім беру саласындағы мемлекет саясатының маңызды принципіне – көпұлтты мемлекет жағдайындағы ұлттық мәдениеттерді, аймақтық мәдени дәстүрлер мен ерекшеліктерді дамытуға байланысты. Болашақ мұғалімдердің этнопедагогикалық даярлығы, кәсіби даярлықтың аса маңызды бөлігі ретінде, студенттерді ұлттық құндылықтарға, өз халқының этникалық мәдениеті туралы, этномәдени тәрбиенің және білім берудің теориясы мен әдістемесі туралы бірыңғай түсінікті қалыптастыруға бағыттайтын үздіксіз басқарылатын үдеріс. Бұл болашақ кәсіби педагогикалық іс-әрекетте этномәдени көзқарасты жүзеге асыруды қамтамасыздандырады. Болашақ мұғалімнің кәсіби даярлығы әр түрлі сипаттағы (оқу, оқудан тыс, ізденіс, педагогикалық практика және т.б.) этникалық және этнопедагогикалық іс-әрекет принципі негізінде тиімді жүзеге асырылады, нәтижесінде студенттердің ұлттық мәдениетке деген көзқарасын қалыптастыру, этнопедагогикалық білімді жетілдіру, дүниетанымды, этникалық өзіндік сананы, мінез-құлықты, төзімділікті дамыту, сондай-ақ мұғалімнің кәсіби іс-әрекетінің қажетті құрамдас бөлігі ретінде мектептің оқу-тәрбие үдерісінде этнопедагогикалық материалдарды пайдалану мәселелері шешімін табады. Этнопедагогикалық даярлық барысында студенттерге “Этнопедагогика” курсы ұсынылады. Оның мақсаты - болашақ шетел тілі мұғалімдеріне халықтың этникалық мәдениеті мен педагогикалық мұрасын меңгерту және оны кәсіби іс-әрекетте шығармашылықпен тиімді пайдалануға даярлығын қалыптастыру болып табылады. Курстың міндеттері: этнопедагогиканың мәнін, мақсаттарын, міндеттерін меңгеру; халық педагогикасының даму тарихымен, мақсаттарымен, міндеттерімен, ерекшеліктерімен, тәрбиелік мүмкіндіктерімен танысу; қазақ ойшылдары мен жыршы-жырауларының шығармашылық мұраларында көрініс алған этнопедагогикалық идеялармен танысу; халықтың бала тәрбиесіндегі прогрессивті тәжірибесінің педагогикалық маңызын танып білу, оларды қазіргі заман тәрбиесінде қолдану қажеттілігін түсіну; болашақ шетел тілі мұғалімінің оларды білім беру жүйесінің оқу-тәрбие үдерісінде шығармашылықпен пайдалану дағдысын қалыптастыру.

Түйін сөздер: этникалық өзіндік сана, этнопсихология, этнос, халық, ұлттық өзіндік сана, этнопедагогика, толеранттылық, ұлттық мәдениет, жеке тұлғаны этноұлттық сәйкестендіру, этнопедагогикалық мәдениет, этнопедагогикалық құзыреттілік.

УЗАКБАЕВА С.¹, САРКАНБАЕВА Г.²

¹КазУМОиМЯ им. Абылай хана (г.Алматы, Казахстан)

²Киргизский государственный университет имени И.Арабаева (г.Бишкек, Киргизия)
e-mail: sahipzhamal.a@mail.ru, gulzhaz.72@mail.ru

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Проблема этнопедагогической готовности будущих учителей обусловлена важнейшим принципом государственной политики в области образования – защита и развитие национальных культур, региональных культурных традиций и особенностей в условиях многонационального государства. Этнопедагогическая подготовка будущих учителей, как наиболее существенная часть профессиональной подготовки, представляет собой непрерывный управляемый процесс, ориентирующий студентов на национальные ценности, формирование целостного представления об этнической культуре своего народа, о теории и методике этнокультурного воспитания и образования, что обеспечивает реализацию этнокультурного подхода в будущей профессиональной педагогической деятельности. Профессиональная подготовка будущего учителя успешно осуществляется на основе принципа сквозной этнической и этнопедагогической деятельности разнообразного характера (учебной, внеучебной, поисковой, педагогической практики и т.д.), в процессе которой эффективно решаются вопросы формирования у студентов отношения к национальной культуре, расширения этнопедагогических знаний, развития мировоззрения, этнического самосознания, поведения, толерантности, а также овладения умениями использования этнопедагогического материала в учебно-воспитательном процессе школы, как необходимого компонента профессиональной деятельности учителя. В процессе этнопедагогической подготовки студентам был предложен курс «Этнопедагогика», целью которого являлся усвоение будущими учителями иностранных языков этнической культуры и педагогического наследия народа, формирование готовности будущих учителей к их эффективному использованию в учебно-воспитательном процессе школы. Задачи курса: освоение сущности, цели, задачи этнопедагогики; знакомство с историей развития, целями, задачами, особенностями, воспитательными возможностями народной педагогики; знакомство с этнопедагогическими идеями казахских мыслителей, жыршы-жырау, получившие в их творческих наследиях; раскрытие педагогического значения прогрессивного опыта воспитания детей в народной педагогике; осознание ими необходимости их использования в практике современного воспитания; формирование у будущего учителя иностранных языков, умения творчески использовать их в учебно-воспитательном процессе образовательных систем.

Ключевые слова: этническое самосознания, этнопсихология, этнос, народ, национального самосознания, этнопедагогика, толерантность, национальная культура, этнонациональная идентификация личности, этнопедагогическая культура, этнопедагогическая компетентность.

UZAKBAYEVA S.¹, SARKANBAYEVA G.²

¹Abylai Khan Kazakh University of International Relations and World Languages
(Almaty, Kazakhstan)

²Kyrgyz State University named after I.Arabaev (Bishkek, Kyrgyzstan)
e-mail: sahipzhamal.a@mail.ru, gulzhaz.72@mail.ru

THE MAIN DIRECTIONS OF ETHNOPEDAGOGICAL TRAINING OF THE FUTURE TEACHER OF A FOREIGN LANGUAGE

Annotation

The problem of ethno-pedagogical readiness of future teachers is conditioned by the most important principle of state policy in the field of education - the protection and development of national cultures, regional cultural

traditions and peculiarities in a multinational state. Ethno-pedagogical training of future teachers, as the most essential part of professional training, is a continuous controlled process that orients students to national values, the formation of a holistic view of the ethnic culture of their people, the theory and methodology of ethno-cultural education and education, which ensures the implementation of an ethno-cultural approach in future professional pedagogical activity. The professional training of the future teacher is successfully carried out on the basis of the principle of cross-cutting ethnic and ethnopedagogical activities of a diverse nature (educational, extracurricular, search, pedagogical practice, etc.), in the process of which the issues of students' attitude to national culture, the expansion of ethnopedagogical knowledge, the development of worldview, ethnic identity, behavior, tolerance, as well as mastery are effectively solved. the skills of using ethnopedagogical material in the educational process of the school, as a necessary component of a teacher's professional activity. In the process of ethnopedagogical training, students were offered the course "Ethnopedagogics", the purpose of which was the assimilation by future teachers of foreign languages of ethnic culture and pedagogical heritage of the people, the formation of the readiness of future teachers for their effective use in the educational process of the school. Course objectives: mastering the essence, goals, objectives of ethnopedagogy; acquaintance with the history of development, goals, objectives, features, educational opportunities of folk pedagogy; acquaintance with the ethnopedagogical ideas of Kazakh thinkers, zhyrshy-zhyrau, received in their creative legacies; disclosure of the pedagogical significance of the progressive experience of raising children in folk pedagogy; awareness of the need for their use in the practice of modern education; formation of the future teacher of foreign languages, the ability to creatively use them in the educational process of educational systems.

Keywords: ethnic identity, ethnopsychology, ethnos, people, national identity, ethnopedagogy, tolerance, national culture, ethnonational identity, ethnopedagogic culture, ethnopedagogic competence.

Кіріспе. Бүгінгі білім беру жүйесінде ұлттық идеяға негізделген жаңартылған білім беру бағдарламасын жүзеге асыру барысында өзінің мамандығы мен этнопедагогика негіздерін еркін меңгерген, білікті және еңбек нарығында бәсекеге қабілетті мамандарды кәсіби этнопедагогикалық даярлығы проблемасының маңыздылығы арта түсуде. Осы талаптарды жүзеге асыруда болашақ маманның этнопедагогика арқылы кәсіби дамуға бағытталуы маңызды фактор болып табылады. Соңғы жылдары өзінің ана тілін, халқының әдет-ғұрпы мен салт-дәстүрлерін, тарихы мен мәдениетін білмейтін ұрпақтар пайда болды, дәстүрлі өмір салтынан хабары жоқ жастардың қатары көбейіп, ғасырлар бойы қалыптасқан халықтың адамгершілік-этикалық түсінігі мен рухани құндылықтары оқу мазмұнына бірегей жүйеде ендіріліп, тәрбиенің негізі болып қаланатын жағдайға жеткен жоқ, бұның бәрі ұлттық сананың төмендеп, өзгеріске түсуіне алып келеді. Отандық мәдениетте, рухани-адамгершілік пен моральдық-этикалық танымда, ұлтаралық қатынаста көрініс алған осыбір келеңсіз жағдайлардың маңызды себебін әрбір ғылым саласының (әлеуметтану, психология, педагогика) ғалымдары тәрбиедегі дәстүрлі

мәдениетке деген немқұрайды көзқараспен байланыстырады. Бұдан заңды түрде мектептер мен отбасыларда халықтың тәрбиедегі тәжірибесіне және ұлттық мектептердің түбегейлі жаңаруы негізінде жүзеге асырылатын этникалық дәстүрлерді жаңғыртуға қажеттілік туындайды. Сонымен бірге, этникалық дәстүрлерді мұғалімнің арнайы этнопедагогикалық даярлығынсыз және халық педагогикасын оқу-тәрбие үдерісінде жүйелі бірізділікте пайдаланбай қалпына келтіру мүмкін емес.

Этнопедагогикалық даярлық – басқарылатын үдеріс. Оны мақсаттылық, құрылымдылық, жүйелілік, ұйымшылдық, тура және кері байланыстар сияқты оның белгілері дәлелдейді. Үздіксіздік, нақтырақ айтқанда, білім мен іскерлікті, этнопедагогикалық міндеттерді шешудегі тәжірибені біртіндеп жүйелі түрде жетілдірудің және этнопедагогикалық дайындықты толықтай жүзеге асырудың маңызды шарты болып табылады.

Педагогтің этнопедагогикалық даярлығы педагогикалық және психологиялық пәндердің барлық бағытын қамтиды, тиісті білім, іскерлік, дағдылармен бірге белгілі бір этникалық мәдениетті таратушы

ретінде тұлғаның жеткілікті деңгейде қалыптасқан өзіндік шешімін, сондай-ақ болашақ мұғалімнің, соның ішінде, шетел тілі мұғалімінің практикалық іс-әрекетте этнопедагогикалық идеяларды, дәстүрлерді ой-елегінен өткізіп, шығармашылықпен пайдаланудағы мүмкіндіктерін қарастырады.

Жоғары оқу орнында болашақ шетел тілі мұғалімінің өмірлік және дүниетанымдық көзқарасын оқу үдерісі анықтайтындықтан, олардың дәстүрлі педагогикалық мәдениетке, этникалық педагогикаға қызығушылығын университет қабырғасында қалыптастыру қажет, өйткені этнопедагогикадан арнайы даярлығы болмай мұғалім бұл мәселені кәсіби іс-әрекет барысында тиімді шеше алмайды. Сондықтан, өскелең ұрпақпен және ата-аналармен жұмыс жасайтын болашақ шетел тілі мұғалімі, маман ретінде кәсіби біліктілігін дамыту барысында дәстүрлі педагогикалық мәдениет пен этникалық педагогиканың негіздерін жете меңгеруі қажет.

Болашақ мұғалімдердің кәсіби даярлығын ұлттық идея негізінде жетілдіру мәселесі мемлекеттің көптеген тұжырымдамалық құжаттарында (ҚР «Білім туралы Заңы», ҚР білім берудің жаңартылған мазмұны шеңберінде педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламаларын бекіту туралы бұйрығы (2016), ҚР «Жоғары кәсіби білім беру стандартында» және т.б.), соңғы жылдары қоғамның идеялық шоғырлануына септігін тигізетін, ұлттық идеяның әралуан қырларын айқындайтын мақалалар мен бағдарламаларында «Мәдени мұра» (2003); «Мәңгілік ел» (2014); «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» (2016); «Ұлы даланың жеті қыры» (2018) көрініс алады. Осыған орай, болашақ мұғалімдердің кәсіби этнопедагогикалық даярлығын қалыптастыру мәселесі өзекті мәселе болып табылады.

ҚР Жоғары кәсіби білім беру стандартында университет бітіруші әлеуметтік өзара қарым-қатынас барысында білім беру үдерісіне қатысушылардың этномәдени және конфессионалды айырмашылығын ескере білу және әлеуметтік даму ерекшеліктеріне мән

бере отырып, көпмәдениетті ортада кәсіби қызметін жүргізе білуі қажет екендігі атап көрсетіледі [1].

Болашақ шетел тілі мұғалімі этнопедагогикалық ерекшеліктерді оқу мен еңбектегі бірлескен іс-әрекетті тиімді ұйымдастыруда өзара түсінік пен келісімді іс-әрекетті қамтамасыздандыру мақсатында білгені және ескергені жөн. Мұның бәрін білу әртүрлі этномәдени топтағылардың ой-өрісі мен мінез-құлқындағы өзіндік ерекшеліктерін дұрыс бағамдай білуге, оған деген оң көзқарасты қалыптастыруға ықпал ететіні сөзсіз.

Ғылыми әдебиеттерге жасаған талдау этнопедагогиканың бірқатар бағыттары ғалымдардың зерттеулерінде (Г.Н.Волков, Я.И.Ханбиков, А.Э.Измайлов, С.Қалиев, Қ.Жарықбаев, С.Ұзақбаева, К.Қожахметова және т.б.) көрініс алғанын көрсетеді.

Кейінгі жылдардағы еңбектерде (Е.П.Белозерцев, З.С.Кудаева, Р.Дүйсембінова, Г.Бахтиярова және т.б.) этнопедагогиканы педагогтің іс-әрекетінің ғылыми негіздері ретінде меңгеруге, педагогтардың этнопедагогикалық даярлығын жетілдіру қажеттігіне аса назар аударылады.

Мұғалімнің этнопедагогикалық даярлығының теориясы мен практикасына (М.Т.Харитонов, Ф.П.Харитонова), музыка мұғалімінің мектептегі кәсіби іс-әрекетіне даярлығына (Т.А.Дзюба, Ш.Б.Құлманова) да біршама еңбектер арналады. Студенттердің ұлттық сана-сезімін оқу-тәрбие процесінде қалыптастыру (Ш.М. Мухтарова), мұғалімдерді кәсіби даярлауда этнопедагогиканы пайдалану (А.С.Мағауова), қазақ халқының дәстүрлі мәдениетін жоғары оқу орнында пайдалану (Г.Р.Бахтиярова), студенттерді сәндік-қолданбалы өнерді оқушылар тәрбиесінде пайдалануға даярлау (Ұ.М.Әбдіғапбарова) проблемалары бірқатар ғалымдардың еңбектерінде көрініс алады. Осының бәріне қарамастан болашақ шетел тілі мұғалімдерін этнопедагогикалық даярлау мәселесі олардың еңбектерінде мақсатты түрде қарастырылмайды, бұл ұсынылып отырған мәселенің өзектілігін дәлелдейді [2; 3; 4; 5].

Ұсынылып отырған зерттеудің мақсаты – болашақ шетел тілі мұғалімінің этнопедагогикалық даярлығын «Этнопедагогика» курсы менгерту үдерісінде қалыптастыру болып табылады.

Негізгі бөлім. Болашақ шетел тілі мұғалімінің этнопедагогикалық даярлығы біртұтас педагогикалық үдерістің бір бөлігі ретінде көрініс береді, онда білім беру мазмұны, формалары, құралдары мен әдістерінің бірлігі болашақ мамандардың рухани дамуын ынталандырады, оның басты міндеттері тұғырлы этнопедагогикалық мәдениетті қалыптастыру, дәстүрлі педагогикалық мәдениетті, халықтың тәрбиедегі тәжірибесін оң көзқараспен қабылдауға дағдыландыру, жоғары рухани қажеттіліктерді және қарым-қатынас мәдениетін жетілдіру, мәдениет диалогында өз орнын түсінуге бағдарлау болып табылады.

Шетел тілі мұғалімінің этнопедагогикалық даярлық жүйесі кез-келген үдерісте белгілі бір заңдылықтар мен принциптерге негізделеді. [6]. Бұл заңдылықтар болашақ мұғалімнің іс-әрекеттерінің бірқатар бағыттарынан көрініс алады: шетел тілі мұғалімінің этнопедагогикалық даярлығының дамуы этнопедагогикалық міндеттерді орындауда жүзеге асады; болашақ мұғалімдердің этнопедагогикалық іс-әрекеттеріменгеру сапасы мұғалім мен студенттің мақсатты өзара әрекеттесуіне байланысты; этнопедагогикалық даярлықтың негізінде мұғалімнің ұйымдасқан іс-әрекеті, этнопедагогикалық құзыреттіліктің, этнопедагогикалық ойлау мен мәдениеттің қалыптасуы мен дамуы көрініс алады; мұғалімнің тұлғалық этнопедагогикалық қасиеттері жүйелі жұмыс барысында қалыптасады (мәдени ой-өрісін кенейту, ұлттық мәдени шығармаларды халықтың рухани құндылықтары тұрғысынан бағалау, халық дәстүрлерін аялап, сақтауға бағдарлау және т.б.).

Мұғалімінің этнопедагогикалық даярлығын ұйымдастыру принциптері болып: тұлғалық бағдар; этнопедагогикалық білімнің жүйелілігі; теория мен этнопедагогикалық практиканың бірлігі; оқытудың, білім беру мен тәрбиелеу міндеттерін кешенді шешуге

және үш аспектіде (білім беру, тәрбиелеу, дамыту) көрініс табатын білім алушыларды дамытуға этнопедагогикалық бағыттылығы; оңтайландыру мен мазмұн; интегративтік; сабақтастық саналады.

Ұсынылып отырған даярлық жүйесінде болашақ шетел тілі мұғалімдеріне тән бірқатар тұлғалық қасиеттер атап көрсетіледі: гуманистік бағыттылық; рухани және этнопедагогикалық мәдениеттің жоғары деңгейі; шығармашылық дербестік, халық дәстүрлерінің адам өміріндегі рөлін түсіну, олардың өскелең ұрпаққа, ата-аналарға маңыздылығын түсіндіре білу; өзінің педагогикалық іс-әрекетін халық дәстүрлері негізінде ұйымдастыра білу; мақсаттылық, ерік-жігерді шыңдау қабілеттілігі; ұлттық мәдениетті білу, ана тілін терең меңгеру, Отанға, халық шығармашылығына сүйіспеншілік, басқа ұлт өкілдерінің рухани құндылықтарына сыйластық көзқарас, өнер туындыларын бағалай білу.

Мұғалімнің этнопедагогикалық даярлығы оның негізгі бағыттары мен кезеңдерін анықтап алуды көздейді. Осыған орай, ол халық дәстүрлеріне, этникалық педагогикаға қызығушылықты дамытуға; басқа халықтардың мәдениетін өз халқының мәдениетіндей құрметтеуге; қазіргі оқыту мен тәрбиелеу саласында дәстүрлі педагогика материалдарын пайдалануға оң көзқарасты қалыптастыруға; этнопедагогикалық білімді, халық тәрбиесі құралдарын, әдіс-тәсілдерін, дереккөздерін практикалық тұрғыда меңгеруін белсендіруге; этнопедагогикалық білімді өзектендіруге, оны оқушылар тәрбиесінде шығармашылықпен пайдалана білу қабілетін дамытуға бағытталады. Анықталған бағыттар ЖОО-ның оқу-тәрбие үдерісінің сипаты мен ерекшеліктерін айқындайды, педагогтің халық педагогикасы материалдары негізінде балаларға беретін білімі мен тәрбиесін жүзеге асырудағы этнопедагогикалық даярлық кезеңдерін анықтауға мүмкіндік береді [7].

Алғашқы кезең – этникалық мәдениет туралы жалпы түсініктерді зерттеу, этнопедагогика мен халық педагогикасының мәнін, мазмұны мен міндеттерін меңгерту.

Бұл кезеңде студенттердің халықтың тыныс-тіршілігі, наным-сенімі, дәстүрі, мәдениеті туралы білімі молаяды, халық педагогикасының тәрбие мен білім саласындағы тәжірибесін меңгеруге сұранысы артады.

Екінші кезең – эмпирикалық білімді толықтыру, оларды жүйелеу, этно-педагогиканың теориялық қағидаларын меңгеру, халық педагогикасының, соның ішінде өскелең ұрпақ тәрбиесінің мақсатын, мазмұнын, әдіс-тәсілдері мен құралдарын жете түсіну, этнопедагогикалық сананы дамыту, этнопедагогикалық білімді практикалық іс-әрекетте тиімді қолдану.

Студенттерді даярлаудың осы кезеңінде халық тәрбиесінің негізгі дереккөздерімен таныстыру, оқушыларды оқыту мен тәрбиелеу барысында халық тәрбиесінің мүмкіндіктерін түсіну жүзеге асырылады.

Үшінші кезең – этнопедагогика теориясы қағидаларын нақтылау, тәрбие мен білім беруге бағытталған этнопедагогикалық білімді өздігімен іздеуге, оқып - білуге ынталандыру жүзеге асырылады. Бұл кезеңде халық педагогикасына тұрақты қызығушылық қалыптасады. Мектептің оқу-тәрбие жұмысында және бүгінгі отбасы тәрбиесі тәжірибесінде халық тәрбиесі жүйесін қолдану мүмкіндіктері көрсетіледі. Болашақ педагогтар ғылыми ісденіске, халық педагогикасының тәжірибелік көздерін, олардың тәрбиелік мәнін өздігімен түсінуге бағдарланады, балаларды оқыту мен тәрбиелеу барысында этнопедагогикалық білімді қолдану саласындағы шығармашылық мүмкіндіктерді дамытуға, оларды жүйелі қолдануға деген көзқарастарын қалыптастыруға жағдайлар жасалады.

Мұғалімнің этнопедагогикалық даярлығының негізгі бағыттары мен кезеңдерін анықтау, студенттерді халық педагогикасы материалдарын алдағы кәсіби іс-әрекетте пайдалануға даярлау жүйесінің негізгі компоненттерін анықтауға мүмкіндік береді:

- бағдарлық - рухани құндылықтарды саналы түрде меңгеріп алуға дағдыландыру;
- мазмұндық-іс-әрекеттік - болашақ мұғалімдердің оқушылар тәрбиесі мен

дамуын үйлесімді жүзеге асырудағы кәсіби даярлығының мазмұндық негізін құрайтын этнопедагогикалық материалдарды әдістемелік тұрғыда сұрыптау, жүйелеу; жоғары мектептің оқу-тәрбие үдерісінде моральдық-адамгершілік қасиеттерді, ұлттық сананы кезең-кезеңдеп қалыптастыруды көздейтін халықтың дәстүрлі құндылықтарын белсенді меңгерту;

- нәтижелік-бағалау – анкета, тест, эссе, реферат, дипломдық, жобалық жұмыстар, ғылымимақалалар, мәдени, әдеби іс-шаралар және т.б. [8].

Болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлауда этнопедагогика теориясы мен әдіснамасынан да білім берілгені дұрыс (тәрбие заңдылықтары, негізгі идеялар, тәрбие мақсаттары туралы білімдер; халық тәрбиесінің мәні, халық педагогикасының әдіс-тәсілдері, құралдары, халықтың салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары, ырым - тыйым сөздері, дәстүрлі этикет, ұлы ғұламалар мен ағартушылардың педагогикалық идеялары; еңбектің тәрбиедегі маңызын, ауызекі шығармашылықтың, адамгершілік-патриоттық, дүниетанымдық тәрбиедегі мәнін, сәндік-қолданбалы өнердің көркемдік-эстетикалық тәрбиедегі мәнін түсіну; халық педагогикасы идеяларын, салт-дәстүрлерін оқушы тәрбиесінде пайдалану қажеттігін түсіну).

Болашақ мұғалімнің іс-әрекетін зерттеу проблемасы бағытында зерделеу, оның этнопедагогикалық материалдар негізінде жүзеге асыруда көрініс алған аса маңызды кәсіби сипатын анықтауға мүмкіндік береді:

- балаларды халық дәстүрлері негізінде тәрбиелеу барысында қолданылатын тәрбиенің негізгі құралдары, әдіс-тәсілдері. Соның ішінде, оқушылардың халық дәстүрлеріне деген қызығушылығын дамытуға ықпал ететін балалар тәрбиесінің мынадай формалары: іскерлік ойындар, сахналық ойындар, өнер сабақтары, халық мерекелерін ұйымдастыру мен өткізу, шығармашылық көрмелер, өлкетану және зерттеу жұмыстары; оқушылар мен ата-аналардың бірлескен іс – шаралары (еңбек, ойын, спорт, іздеу-зерттеу жұмыстары) [9].

• балалар тәрбиесін қазақ халық дәстүрлерінде жүзеге асырудағы әртүрлі іс-шаралар, солардың ішінде: құрылымдық іс-әрекет, ұйымдастырушылық іс-әрекет, коммуникативтік іс – әрекет, ақпараттық іс-әрекет, дамытушылық іс-әрекет.

Құрылымдық іс-әрекет – бұл педагогикалық үдерістің нәтижелерін, тәрбиенің барысы мен нәтижелерін болжайды [10]. Оның негізгі мақсаты-педагогикалық үдерісті құру және кезеңдерін анықтау (оқу - тәрбие үдерісінің мазмұнды негізі болып табылатын этнопедагогикалық материалды таңдау және дидактикалық тұрғыда жүзеге асыру); оқушыларды халық дәстүрлері негізінде тәрбиелеу, оқыту бойынша жұмыс жүйесін жоспарлау.

Ұйымдастырушылық іс-әрекет - жұмысты жоспарлау; орындаушылар арасында міндеттерді бөлу; орындалу барысын бақылауды жүзеге асыру; жекелеген элементтерді түзету және нәтижелерді бағалау [11].

Коммуникативтік іс - әрекет - педагогтің қарым-қатынас мәдениетінің негізгі формаларын меңгеруі; мұғалім мен оқушылар арасында бірлескен әрекет барысында сыйластық қарым-қатынас орнату; әріптестерімен, ата-аналарымен, қоғамдық ұйымдармен іскерлік қарым-қатынас орнату; оқушыны бар болмысымен қабылдау, оның ішкі әлемін түсіну [12].

Ақпараттық іс-әрекет - педагогтің тілді жетік меңгеруімен, сөздік қорымен, сөйлеу мәдениетімен, этнопедагогикалық материалдарды еркін меңгеруімен (мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, жұмбақтар шешендік сөздер, ұлттық ойындардың мазмұны, күнтізбелік-мерекелік мәдениет және т.б.) жүзеге асырылады.

Дамытушылық іс-әрекет - танымдық іс-әрекетті ынталандыруда және халықтың дәстүрлі құндылықтарына, халықтың дәстүрлеріне қызығушылықты дамытуда; білім беру барысында проблемалық оқытудың әдіс-тәсілдерін қолдануда; шығармашылық және ізденістік іс-әрекетті дамытуда; кемелді адамның халықтық идеалында жеке тұлғаның тиісті қасиеттерін қалыптастыруда, соған орай, оқушылардың оқу, еңбек ету,

өзін-өзі тәрбиелеу және оқу қажеттіліктерін қалыптастыру барысында көрініс алады.

Материалдар мен әдістер

Этнопедагогика бағытындағы әдебиеттерге талдау жасалды, зерттеудің теориялық әдістері (теориялық талдау, синтездеу, нақтылау) және эмпирикалық әдістері (анкета, әңгімелесу), болашақ мұғалімдердің іс-әрекетінің нәтижесі (этнопедагогикалық жобалар, эссе, шығарма) қолданылды.

Нәтижелер мен талқылаулар

Халықтың педагогикалық тәжірибесін дәріптеу үшін оны теориялық тұрғыда қорытындылап алу қажет. Студенттерді тек қана тәжірибелік мәліметтермен, халық педагогикасының нақты материалдарымен таныстыру, оларды балалармен алда болатын жұмыстарда толықтай пайдалануын қамтамасыздандыра алмайды. Сондықтан болашақ мұғалімнің халық педагогикасының негізгі идеяларын, заңдылықтарын мен принциптерін, әдіс-тәсілдері, амал-жолдарын, құралдары мен негізгі түсінік – ұғымдарын танып-білуіне ықпал ететін, яғни халық педагогикасының мәнін меңгеруді және оны бүгінгі педагогикалық практикада қолдануды қамтамасыздандыратын теориялық негізді қалыптастыратын пән қажет. Бұл тұрғыда «Этнопедагогика» пәнін атауға болады.

Бұл пән әлеуметтік өзара әрекет пен қоғамдық өзара әрекеттегі үдеріс барысында тәрбиеленетін, дамитын, әлеуметтік тәжірибе, ереже мен құндылықтарды меңгеретін тұлғаны зерттеп, зерделейді [13]. Этнопедагогика халықтың баланы тәрбиелеу мен оқытудағы білімін, халықтың (діни ұғымдар мен аңыз-ертегілерде, эпостық жырлар мен мақал-мәтелдерде, жыр-термелер мен ән-күйлерде, жаңылтпаштар мен жұмбақтарда, ойындарда, тұрмыс-тіршілікте, әдет-ғұрыптар мен салт-дәстүрлерде) көрініс алған тағылымын, сондай-ақ, педагогикалық ойлар мен көзқарастарда, бір сөзбен айтқанда, тұлғаның тарихи-мәдени қалыптасуына ықпал еткен бүкіл педагогикалық әлеуетті жүйеге келтіреді. Этнопедагогика пәнін меңгеруде С. Ұзақбаеваның даярлаған бағдарламасы мен әдістемелік кешені негізге алынды [14].

Этнопедагогика курсының мақсаты – болашақ шетел тілі мұғалімдеріне халықтың этникалық мәдениеті мен педагогикалық мұрасын меңгерту және оны кәсіби іс-әрекетте шығармашылықпен тиімді пайдалануға даярлығын қалыптастыру болып табылады.

Этнопедагогика курсының мақсаты барысында студенттер ең алдымен:

– этнопедагогиканың бүгінгі қоғамдағы әлеуметтік мәнін, мақсат, міндеттерін;

– халық педагогикасының тарихи даму кезеңдерін;

– халық тәрбиесінің өзіндік ерекшеліктерін, мақсатын, міндеттерін, әдіс-тәсілдері мен құралдарын, мазмұнын, факторлары мен функцияларын;

– халықтың педагогикалық мәдениетін, оның негізгі бағыттарын;

– халық педагогикасы материалдарының бүгінгі білім беру жүйесіндегі көрінісін және оны жетілдіру жолдарын білуі тиіс. Сонымен қатар,

– халық педагогикасындағы тұжырымдамалық идеяларды оң көзқараспен қабылдай білу;

– халық педагогикасы материалдарын тәрбиенің бағыттарына қарай сұрыптап, талдау бере білу;

– халық педагогикасындағы құбылыстарға өздігімен түсініктеме бере білу;

– түрлі этностардың тәрбиедегі озық дәстүрлеріне салыстырмалы түрде баға бере білу;

– жалпы педагогикалық міндеттерді шешуде этнопедагогикалық ілім-білімдерді оңтайлы пайдалана білу;

– этнопедагогикалық зерттеулердің теориялық негіздерін әдіснамалық меңгеру;

– халықтың тәрбиедегі озық салт-дәстүрлерін оқу-тәрбие үдерісінде тиімді пайдалана білу мәселелеріне аса назар аударғаны жөн.

Этнопедагогика курсы 90 сағатқа жоспарланады, оның 15 сағаты лекция, 15 сағаты – семинар, 30 сағаты – студенттердің өздік жұмысы (СӨЖ), 30 сағаты – ОСӨЖ.

Этнопедагогика курсы екі модульден тұрады: этнопедагогиканың әдіснамалық-

теориялық негіздері; халық педагогикасының мәні және мазмұны.

Бірінші модуль барысында студенттер, этнопедагогиканың әдіснамалық–теориялық негіздерін құрайтын педагогикалық мұраларда, нормативтік құжаттар мен ғылыми еңбектерде көрініс алған қағидалар мен ережелерді меңгереді, ұлттық идеяның ұлт тәуелсіздігін нығайтудағы мәнінен түсінік алады, ұлттық идеяға негізделген «Мәдени мұра», «Мәңгілік ел», «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру», «Ұлы даланың жеті қыры» мемлекеттік бағдарламалар мен мақалалардың мазмұнымен, негізгі бағыттарымен, міндеттерімен, оларды жүзеге асыруда ұсынылған жобалармен танысады. Мемлекеттік бағдарламалар мен мақалалар ата-бабалардың көпғасырлық мұрасын цифрлік өркениет жағдайында түсінікті, әрі сұранысқа ие болуын қамтамасыз ете отырып, оны жаңғыртуға мүмкіндік береді. Болашақ мұғалімдердің, сонымен бірге, этнопедагогиканың объектісі, пәні міндеттерінен түсінігі қалыптасады, халық педагогикасының мақсат-міндеттерін, заңдары мен заңдылықтарын, принциптерін танып біледі; халық педагогикасының тарихи даму кезеңдерінен, алыс және жақын шетел педагогтарының халық педагогикасы туралы көзқарасынан, халық педагогикасының зерттелу деңгейінен және халық педагогикасының қазақ диаспорасы тәрбиесіндегі көрінісінен түсінік беріледі.

Болашақ мұғалімдер осы модульдің аясында халық педагогикасының өзіндік ерекшеліктерін, нақтырақ айтсақ, халықтың моральдық-этикалық дәстүрлерінде, қарым-қатынас мәдениеттері мен адамгершілік-этикалық қасиеттерінде, еңбек әрекеттері мен ұлттық құндылықтарында және т.б. халық педагогикасының негізгі бағыттарында бала тәрбиесіне тән көрініс алған ерекшеліктерін меңгереді; ұлы ойшылдар (Қорқыт ата, әл-Фараби, Жүсіп Баласағұн, Қожа Ахмет Иассауи) мен ақын-жыраулардың (Асан қайғы, Шалкиіз, Ақтамберді, Бұқар жырау және т.б.), халық тәрбиесіне деген пікір-көзқарасын, дүниетанымын, еңбектерінде орын алған

тағылымдық кеңестер мен өсиет сөздерді зерттеп, зерделейді. Халық педагогикасы идеяларына негізделген ағартушылардың (Шоқан, Ыбырай, Абай) шығармаларымен танысады.

Екінші модульде студенттер халықтың «жетілген адам» туралы түсінігімен, оны тәрбиелеуде негізге алған талап-тілектерімен, амал-жолдарымен, жетілген адамның («Сегіз қырлы, бір сырлы») ұлттық тұлғалық қасиеттерімен танысады; отбасының бала тәрбиесіндегі жауапкершілігі, талап-тілектері, бала тәрбиесін ұйымдастырудағы педагогикалық шарттары мен ата-ананың бала тұлғасын қалыптастырудағы мақсат-міндеттерінен түсінігі қалыптасады; еңбек тәрбиесінің өзіндік ерекшеліктерін, еңбек түрлерін танып біледі, қолөнер кәсібінің түрлерін, мазмұнын және ер балаларды тәрбиелеудегі мүмкіндіктерін меңгереді; халық тәрбиесінің құралдарынан (ауызекі әдебиеті, музыкалық шығармашылығы, балалар ойыны және т.б.), тәрбиеге ықпал ететін факторлардан (табиғат, сөз, дін, салт-дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар), әдіс-тәсілдері мен жұмыс формаларынан танымдық қабілеті жетіліп, білім қоры кеңейеді. Осы модульдің аясында студенттер халық педагогикасы материалдарын (ұлттық өнерді (қолөнер, ауызекі шығармашылығы), музыка (ән-күйлер, жыр, термелер) және т.б.) білім беру жүйесіне ендіру жолдарын меңгереді, этнопедагогикалық білім беру мазмұны мен оның функцияларынан, этнопедагогикалық құзыреттілікті қалыптастыруға бағытталған этнопедагогикалық білім беру технологияларынан білімін жетілдіреді.

Студенттердің «Этнопедагогика» курсы бойынша меңгерген білімі әрбір модульдің соңында әртүрлі әдістердің көмегімен (анкета, шығарма, тапсырма, эссе, тест және т.б.) аралық кесінділер өткізіліп отырды. Анкета сұрақтары модульде көрініс алған тақырыптар аясында құрылды. Мәселен, бірінші модуль бойынша жүргізілген анкетаға: «Абайдың нешінші қара сөзінде орыс тілін меңгеру қажеттігі туралы айтылады?»; «Ұлттық идеяға негізделген

«Рухани жаңғыру» бағдарламасы неше бағыттан тұрады?»; «Халықтың моральдық - этикалық дәстүрлерінің ерекшелігі неде?» және т.б.

Екінші модульдің соңында студенттерге тапсырмалар ұсынылды: Халықтың «жетілген адам» тәрбиесінде негізге алған факторларды анықтаңыз; Қазақ отбасы тәрбиесінің өзіндік ерекшелігін саралап көрсетіп, әңгімелеңіз; Халық тәрбиесінің әдіс-тәсілдері мен формаларына түсінік беріңіз; «Наурыз – көктем мерекесі» тақырыбына сынып сағатының сценарийін құрыңыз және т.б.

Модульді оқып-білу болашақ мұғалімдерде мынадай тұлғалық этнопедагогикалық қасиеттерді анықтауға және дамытуға мүмкіндік береді: ұлттық дәстүрлерден білімді толықтыруға; халық дәстүрлеріне және халықтың ұлттық ерекшеліктеріне сыйластық көзқарасты; туған жерге, елге, халық шығармашылығына сүйіспеншілік сезімді; ұлттық мәдениеттен білімді; халықтың рухани өмірінен түсінігін; халықтың салт-дәстүрлері мен әдет – ғұрыптарына сыйластық көзқарасты және т.б.

«Этнопедагогика» курсы мазмұнын құруда этнопедагогикалық білім беру проблемасы саласында орындалған зерттеу жұмыстары, соның ішінде, ұлттық білім беру мазмұнын жобалаудағы этнопедагогикалық тәсілдері көрініс алған зерттеулер (Қ.Бөлеев, Ж.Наурызбай, М.Г.Харитонов, Ф.Г.Ялалова, Ф.П.Харитонов) және этнопедагогикалық білім беру проблемасының бағыттары пайдаланылды: этнопедагогикалық білім, этнопедагогикалық іскерлік, этнопедагогикалық ойлау, этнопедагогикалық рефлексия.

Осы курсты меңгеру барысында әлем халықтарының мәдениетіне, олардың тәрбиесіндегі дәстүрлі мәдениетіне, салт-дәстүрлеріне, мәдениеті мен өркениетіне салыстырмалы талдау беріледі. Студенттердің әр халықтың мәдениетін біз ұсынған этнопедагогика курсының аясында оқып, түсінуі болашақ мұғалімнің әлемдік мәдени - білім беру кеңістігінен хабардар болуына септігін тигізеді.

Практикалық сабақтарда студенттер асқан қызығушылықпен ұлттық ойындарды, халықтың ауызекі музыкалық шығармашылығы мен сәндік-қолданбалы өнерін, салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын зерделейді, соның негізінде халықтың тарихы, мәдениеті, тыныс-тіршілігі, наным-сенімі, діні, этикалық көзқарастары туралы жан-жақты мағлұматтар алады. Этномәдени тәрбиені қалыптастыру мәселесі бойынша студенттердің танымдық іс-әрекетін белсендендіру үшін әртүрлі жұмыс формалары пайдаланылады. Мәселен, студенттердің өздік жұмыстары барысында (СӨЖ) түрлі халықтардың педагогикалық көзқарастары, тәрбие әдістері мен тәсілдері бойынша әңгімелер, диспуттар өткізілді, ұлт зиялылары өкілдерімен (композиторлар, суретшілер, жазушылар, дәрігерлер және т.б.) шығармашылық кездесулер ұйымдастырылды, түрлі халықтардың тәрбие дәстүрлері бойынша этнопедагогика күндері өткізіліп, эссе, рефераттар жаздырылды, видеофильмдер көрсетіліп, кейс тапсырмалар, прагма-кәсіби тапсырмалар, іскерлік ойындар, пікірталас, этнопедагогикалық жобалар даярланды.

Этнопедагогика пәнін жүргізу барысында оқыту міндеттерін тәрбие міндеттерімен сауатты байланыстыру және оларды студенттердің мінез-құлқында бекіту аса маңызды. Студенттермен ұлттық нигилизм мен ұлтшылдық мәселелерін де егжей-тегжейлі талқылап отыру қажет, өйткені, оқушының, әсіре ұлтшыл, немесе өз тегін білмейтін «мәңгірт» болып өсуі болашақ тәрбиешілерге байланысты. Танымдық міндеттерді шешуде оқытудың диалогтық формасын да пайдаланған тиімді. Мысалы, семинар сабағында студенттер ұлы ғұламалардың, ағартушы - педагогтардың, зерттеушілер мен жазушылардың ұлттық тәрбие педагогикасына «қосқан жеке үлесі» жөнінде олардың атынан шығып сөйлеуіне болады. Сабақты мұндай формада өткізу педагогикалық үдерісті белсендіріп, жандандыра түседі және білімнің саналы түрде меңгерілуіне ықпал етіп, студенттердің эмоционалдық көңіл-күйіне әсер беріп,

оларды халық шығармашылығы мен ұлттық педагогиканың бірегей әлеміне баурайды [15].

Этнопедагогикалық даярлық жүйесінде педагогикалық практика аса маңызды рөл атқарады. Осы мәселені қарастырып жүрген ғалымдардың еңбектерінде (Қ.Бөлеев, С.Ұзақбаева, Р.Дүйсембінова, Ұ.Әбдіғапбарова, Г.Бахтиярова және т.б.) практиканың бірқатар міндеттерді атқаратыны туралы айтылады, солардың ішінде аса маңыздысы: этнопедагогикалық білімнің аясын кеңейту; сабақта және сабақтан тыс жұмыстарда халықтық тәрбие құралдары мен дерек-көздерін сынақтан өткізу; студенттер мен оқушылардың халық педагогикасына деген танымдық қызығушылығын арттыру; этнопедагогикалық қабілеттерін дамыту; этнопедагогикалық білімді пайдалануда шығармашылық көзқарасты қалыптастыру болып табылады.

Аталған практиканың этнопедагогикалық міндеттері: мектептің оқушыларды оқыту мен тәрбиелеуде халық педагогикасын пайдаланудағы жұмыс тәжірибесімен танысуға; сабақта және сыныптан тыс жұмыстарда қазақ халқының педагогикалық мәдениетін қолдану мүмкіндіктерін анықтауға; оқушылардың ұлттық сана-сезімінің даму деңгейін зерделеуге; мұғалімге сабақ пен сыныптан тыс жұмыстарға қажетті этнопедагогикалық материалдарды сұрыптауға көмектесуге және сол сабақтарды бірлесе өткізуге бағытталуы тиіс.

Тұжырымдалған міндеттерге сәйкес педагогикалық практиканың осы кезеңдегі мазмұны оқушыларды тәрбиелеу мен оқытуда халық педагогикасын қолдануға байланысты мұғалімдермен әңгіме, сұхбат жүргізуді; халықтың салт-дәстүрлерін, тұрмыс-тіршілігін, ауызекі поэтикалық және музыкалық шығармашылығын, қолөнері мен сәндік-қолданбалы өнері туралы білімдерін нақтылау мақсатында оқушылармен сауалнама жүргізуді; отбасылық тәрбие барысында халық педагогикасы құралдарын қолдану жолдарын анықтау мақсатында ата-аналармен әңгімелесу, сауалнама жүргізуді көздейді.

Мектептерде педагогикалық практика өткізу барысында педагогикалық шетел тілдері факультетінің студенттері халық педагогикасы материалдарын оқу - тәрбие жұмысының әртүрлі формаларында жүзеге асыра отырып, еркін меңгергендігін көрсетті. Халық тәрбиесінің бағыттарын негізге ала отырып, нақты тақырыпта ашық сабақтар мен сынып сағаттарын, әртүрлі сыныптан тыс іс-шараларды өткізді: Мысалы, «Отан – отбасынан басталады», «Қазақ әдебі», «Қазақ халқының қолөнері», «Қазақтың дәстүрлі мәдениеті», «Қазақ дүниетанымы», «Бес нәрседен қашық бол, бес нәрсеге асық бол» және т.б.

Диплом алдындағы педагогикалық практика нәтижесінде студенттер тәрбие сағаттарын, тәрбиелік іс-шаралар өткізу, дәрістер оқу, ғылыми-әдістемелік деңгейде практикалық сабақтар өткізу, оқушыларды тәрбиелеуде этнопедагогикалық әдіс - тәсілдерді шебер пайдалану іскерліктерін, оқушылармен, олардың ата-аналарымен педагогикалық өзара іс-әрекет жасау қабілеттерін меңгергендіктерін көрсете білді. Студенттер ата-аналар жиналыстарын өткізуге қатысты, ата-аналарға этнопедагогикалық мәселелер бойынша дәрістер дайындады. (Мысалы, «Қазақ қыздары мен ұлдары тәрбиесінің өзіндік ерекшеліктері», «Қазақ этикасы және заманауи тәрбиесі»). Мұның өзі ата-аналардың этнопедагогикалық мәдениетін арттыруға ықпал етті.

Студенттермен жұмыс барысында болашақ мұғалімнің этнопедагогикалық құзыреттілігіне байланысты нақты талаптар қойылды: этнопедагогиканың басқа ғылымдармен байланысын және негізгі ұғымдарының өзіндік ерекшеліктерін көре білуі; этнопедагогиканың теориясы мен практикасының өзара байланысы мен педагогикалық білім беру жағдайында қандай ғылыми тәсілдердің көмегі арқылы дамитынын көрсете білуі; халық тәрбиесінің мәнін қоғамдық-тарихи құбылыс ретінде қабылдауы және оған дәлелді түсінік бере білуі; этнопедагогика теориясының тарихи даму жолын меңгеруі және этнопедагогикалық

тұжырымдамаларды бүгінгі білім беру жүйесінде шығармашылықпен пайдалануы; этнопедагогикалық болмысты зерттеудің жетекші әдістерін меңгеруі және оларды тиімді қолдануы; ұлттық тәрбиенің прогрессивті идеяларын саналы түрде түсінуі, дәлелді негіздеп, оқу-тәрбие үдерісіне ендіруі.

Этнопедагогика курсы толық оқылып біткен соң студенттердің білім деңгейі тест тапсырмалары арқылы тексерілді. Тест тапсырмалары модульдердің мазмұнында қарастырылатын мәселелердің бағытына қарай топтастырылды: ұлттық идея негізінде даярланған мемлекеттік бағдарламалардың міндеттеріне; халық педагогикасының тарихи даму кезеңдеріне; ұлы ойшылдардың еңбектеріне; ақын, жыршы-жыраулардың этнопедагогикалық идеяларына; халық тәрбиесінің бағытына; халық тәрбиесінің әдіс-тәсілдеріне; наным-сенімдеріне; халықтың моральдық-этикалық дәстүрлеріне және т.б. қарай. Әр топтаманың аясына 10 тапсырмадан енгізілді.

Педагогика және психология бойынша өтілетін мемлекеттік аттестация бағдарламасына да этнопедагогикадан сұрақтар енгізілді. Этнопедагогиканың өзекті проблемаларын зерттеу бағытында даярланған дипломдық жұмыстардың нәтижелері, әртүрлі практиканың нәтижесіне берген талдау, студенттердің мемлекеттік экзамен барысында берген жауаптары және т.б. олардың этнопедагогикадан, халық педагогикасы мен этникалық мәдениеттен білімінің жеткілікті деңгейде екенін дәлелдеді. Мәселен, нәтижесінде тест тапсырған 72 студенттің – 37 (51 %) жоғары, 30 (42 %) – жеткілікті, 5 (7 %) – орта деңгейді көрсетті.

Қорытынды. Сонымен, педагогикалық даярлықтың аса маңызды құрамдас бөлігі ретінде, дәстүрлі халық педагогикасы идеяларын меңгеру негізінде этнопедагогикалық даярлықты қалыптастыру болашақ мұғалімнің кәсіби даярлығының қажетті де, міндетті шарты болып табылады.

Этнопедагогика курсы оқытуда жинақталған тәжірибе мен студенттердің этнопедагогика мазмұнына деген қызығушылығы эксперименттің әрбір кезеңі

барысында алынған нәтижелер, әрбір кезеңде орындалған жұмыстардың мазмұндық сапасы, студенттердің этнопедагогикадан меңгерген білімін практика барысында тиімді пайдалана білуі аталған курстың болашақ мұғалімдер үшін маңыздылығын, қажеттілігін дәлелдейді.

Студенттердің этнопедагогикадан меңгерген білім, іскерлік дағдысы олардың келешектегі кәсіби іс-әрекетінде «Мәңгілік ел», «Рухани жаңғыру» бағдарламаларында көрініс алған ұлттық идеяларды тиімді жүзеге асыруына, ұлттық сана-сезімі жоғары, елін, жерін сүйе білетін, ұлт намысын қорғайтын ұлтжанды азаматты қалыптастыруына көмектеседі.

Зерттеу проблемасы саласында орындалған педагогикалық, психологиялық әдебиеттерді зерделеу, белгілі педагогтардың озық тәжірибесі мен өз тәжірибемізді ой-елегінен өткізу, өскелең ұрпақтың ұлттық құндылықтарға деген көзқарастарымен танысу бізге болашақ мұғалімдердің этнопедагогикалық құзыреттілігін жетілдірудің негізгі шарттарын анықтауға мүмкіндік береді:

– мемлекеттің ресми құжаттарында (заңдар, бағдарламалар және т.б.) көрініс алған ұлттық идеяны жүйелі бірізділікте жүзеге асыру мақсатында «Жоғары педагогикалық оқу орны студенттеріне этнопедагогикалық білім беру» тұжырымдамасын даярлау;

– этнопедагогика пәнін барлық жоғары педагогикалық оқу орындарының оқу жоспарындағы кәсіби пәндер бөліміне міндетті пән ретінде енгізу;

– этнопедагогикалық идеяларды курстық, дипломдық жұмыстармен практиканың барлық түрлерінде жүйелі бірізділікте пайдалану және ерен білімі бар студенттерді республикалық, халықаралық конференциялар мен олимпиадаларға қатыстыру;

– студенттерді университет, факультет көлемінде этнопедагогикалық бағытта ұйымдастырылатын оқудан тыс іс-шараларға белсенді араластыру;

– студенттердің «Этнопедагогика» пәнінен меңгерген білімін әрі қарай толықтыру мақсатында оқу жоспарына мынадай таңдау курстарын енгізу керек: «Этнопедагогика әлеуеті – балалар тәрбиесінің мазмұнды негізі», «Қазақ халық педагогикасы», «Халық педагогикасы – тәрбие негізі», «Қазақ отбасы тәрбиесінің ерекшеліктері», «Қазақстан халықтарының прогрессивті дәстүрлері» және т.б.

Ойды тұжырымдай айтқанда, болашақ мұғалім этнопедагогикадан, халық мәдениетінен білімді жоғары оқу орнында жүйелі бірізділікте меңгеруі тиіс, өйткені, Қазақстанның болашағы – өскелең ұрпақтың дүниетанымы мен ұлттық сана-сезімінің, рухани көзқарасының дұрыс қалыптасуы, ұлттық идеяны тиімді жүзеге асыра алатын, ұлттық құндылықтарды жетік меңгерген, кәсіби өресі биік, әрдайым шығармашылықты ізденісте жүретін, бір сөзбен айтқанда, кәсіби этнопедагогикалық даярлығы жоғары мұғалімге байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

[1] ГОСО. Высшее образование. Приказ МНВО РК от 20.07.2022г. №2. МЮ РК. Астана, 2022. №. 28916 <https://adilet.zan.kz> rus. Мухтарова Ш.М. Этнокультурное образование будущих педагогов: поиск и решение проблемы / Монография. – Караганда: Типография «Санат», 2008.

[2] Мағауова А. С. Этнопедагогика в системе профессиональной подготовки учителя – Алматы, 2002.

[3] Бахтиярова Г.Р. Қазақ халқының дәстүрлі педагогикалық мәдениеті. Оқу құралы. – Ақтөбе, 2018. – 220 бет

[4] Әбдіғапбарова Ұ. М. - «Қазақ халық педагогикасында балалар мен жастарды сәндік – қолданбалы өнерге үйретудің ғылыми негіздері» – Алматы, 2008.

[5] Узакбаева С.А. Этнопедагогическая подготовка будущего учителя в условиях модернизации образования. // Вестник Кыргызского Государственного университета им. И.Арабаева № 2(2018). Серия: педагогика и психология. 1 часть. Бишкек. Апрель, 2018.

[6] Uzakbaeva S.A. ect. Culture as a part of world civilization // International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 07, 2020 ISSN: 1475-7192 Uzakbaeva S.A. ect. Ethno pedagogical preparation as an important factor of development of national self-consciousness of a future teacher // International Journal of Psychosocial Rehabilitation, D.O.I: 10.37200/V24I7/17790

[7] Джиоева Г.Х. Использование воспитательного потенциала традиционной педагогики осетии в подготовке студентов // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. 2014. №2.С. 76-79.

[8] Бекоева М.И. Общепедагогическая подготовка студентов как ведущее направление совершенствования системы образования // Вектор науки Тольяттинского государственного университета. Серия: Педагогика, психология. 2014. №2.С. 22-25.

[9] Харитонов М.Г. Содержание этнопедагогической подготовки учителя национальной школы // Вестник Чувашского государственного педагогического университета им. И. Я. Яковлева, г. Чебоксары, 2011.

[10] Зеткина Н.В. Этнопедагогическая подготовка будущего педагога-психолога к профессиональному саморазвитию // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2.; URL: <http://www.science-education.ru. id=8894>

[11] Волков Геннадий Никандрович (1927-2010) Избранные сочинения: в 7 Т. Чебоксары. Чувашский государственный педагогический университет им. Яковлева, 2019 – Т. 6: Педагогика национального спасения. – 2022. – 527с.

[12] Узакбаева С.А. Этнопедагогика. Оку әдістемелік кешені (оку құралы). – Алматы: Қарасай, 2019 – 320 б.

[13] Кондрашова Н.В. Практикум по этнопедагогике. – Москва: ВЛАДОС, 2018. -78.

References:

[1] GOSO. Vyssheye obrazovaniye. Prikaz MNVO RK ot 20.07.2022g. №2. MYU RK. Astana, 2022.№. 28916 <https://adilet.zan.kz> rus.

[2] Mukhtarova SH.M.Etnokul'turnoye obrazovaniye budushchikh pedagogov: poisk i resheniye problemy/ Monografiya. Karaganda: Tipografiya «Sanat, 2008.

[3] Magauova A. S. Etnopedagogika v sisteme professional'noy podgotovki uchitelya Almaty, 2002.

[4] Bakhtiyarova G.R. Kazakh halkynyn dastyrlı paedagogicum madenieti. Oku kuraly. - Ақтобе, 2018. - 220 bet

[5] Abdıapparova Ұ. М. - “Kazakh halyk pedagogikasynda balalar men zhastardy sandik -koldanbaly nerge yretudiң gylım negizderi”, Almaty, 2008.

[6] Uzakbayeva S.A. Etnopedagogicheskaya podgotovka budushchego uchitelya v usloviyakh modernizatsii obrazovaniya. // Vestnik Kyrgyzskogo Gosudarstvennogo universiteta im. I.Arabayeva № 2(2018). Seriya: pedagogika i psikhologiya. 1 chast'. Bishkek.-Aprel', 2018.

[7] Uzakbaeva S.A. ect. Culture as a part of world civilization // International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 07, 2020 ISSN: 1475-7192

[8] Uzakbaeva S.A. ect. Ethno pedagogical preparation as an important factor of development of national self-consciousness of a future teacher // International Journal of Psychosocial Rehabilitation, D.O.I: 10.37200/V24I7/17790

[9] Dzhioyeva G.KH. Ispol'zovaniye vospitatel'nogo potentsiala traditsionnoy pedagogiki osatii v podgotovke studentov // Vektor nauki Tol'yattinskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Pedagogika, psikhologiya. 2014. №2.S. 76-79.

[10] Bekoyeva M.I. Obshchepedagogicheskaya podgotovka studentov kak vedushcheye napravleniye sovershenstvovaniya sistemy obrazovaniya // Vektor nauki Tol'yattinskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Pedagogika, psikhologiya. 2014. №2.S. 22-25.

[11] Kharitonov M.G. Soderzhaniye etnopedagogicheskoy podgotovki uchitelya natsional'noy shkoly// Vestnik Chuvashskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta im. I. YA. Yakovleva. g. Cheboksary, 2011.

[12] Zetkina N.V. Etnopedagogicheskaya podgotovka budushchego pedagoga-psikhologa k professional'nomu samorazvitiyu // Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya. – 2013. – № 2.; URL: <http://www.science-education.ru>. id=8894

[13] Volkov Gennadiy Nikandrovich (1927-2010) Izbrnnyye sochineniya: v 7 T. Cheboksary. Chuvashskiy gosudarstvennyy pedagogicheskiy universitet im. Yakovleva, 2019 – T. 6: Pedagogika natsional'nogo spaseniya. – 2022. – 527s.

[14] Wzakbaeva S.A. Étnopedagogika. Oqw ädistemelik keşeni (oqw quralı). – Almatı: Qarasay, 2019 – 320b.

[15] Kondraşova N.V. Praktikum po étnopedagogike. – Moskva: VLADOS, 2018.

SRSTI 14.37.27

DOI 10.51889/2077-6861.2023.30.2.027

S.ZH. ZHANZHIGITOV^{1*}, T. TOK.², G.A. ORYNKHANOVA³,
D.A. SABIROVA⁴

¹L.N. Gumilyov Eurasian National University (Astana, Kazakhstan)

²Pamukkale University (Denizli, Turkey)

³Kazakh National Women's Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan)

⁴Kazakh National Pedagogical University named after Abai (Almaty, Kazakhstan)

*syrym.g_96@mail.ru, ttok@pau.edu.tr, gibadat_o@mail.ru, dinasabirova_84.kz@mail.ru

METHODS OF STUDYING LEGAL TERMINOLOGY IN THE CLASSROOM IN THE KAZAKH LANGUAGE

Abstract

This article deals with the issue of teaching legal vocabulary. The main characteristics of legal terminology were considered, the system structure was studied and proved.

The purpose of the article is to consider the study of legal terms from the standpoint of Kazakh linguistics, to determine the main methodological methods of teaching the Kazakh language to students of law, and to discuss alternative problems of translation.

To achieve this goal in the course of the work, it is necessary to perform a number of the following tasks: to determine the key issues of the methodology for teaching the Kazakh language to students of legal specialties; consideration of teaching methods generally accepted in higher educational institutions of Kazakhstan; consideration of innovative teaching methods rarely used by domestic teachers; analysis of traditional and non-traditional methods.

In the course of writing the article, the informational, pragmatic, cognitive function of the legal structure was analyzed. This is the main scientific novelty of this article.

We have used the following research methods in the work: observation, description, systematization, methods of linguistic statistical and structural analysis.

The research work is of theoretical and practical importance, since the proposed concept is valuable information for law students. It must be emphasized once again that in order to fully master the profession, it is necessary to know and correctly use special notions, that is, lexical units called terms.

A systematic approach to the study of specific terminology will undoubtedly.

Keywords: legal term, traditional and innovative methodology, component, teaching, experiment, observation group, formation.